

Ренькас Б. М. ,
Житомирський державний
університет імені Івана
Франка

ПРОФЕСІЙНЕ НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

У статті розглядається професійне навчання як умова життєдіяльності людини, інструмент реагування на потреби ринку праці, засіб професійної самореалізації особистості. Проаналізовано особливості професійного навчання дорослих у сучасних умовах.

Актуальність дослідження. Професійне навчання є однією з основних умов зайнятості особистості на ринку праці. Воно спрямоване не тільки на здобуття нової професії чи спеціальності, а й забезпечення професійної самореалізації осіб, запобігання втрати роботи, набуття поглиблених професійних знань, умінь і здатностей.

Метою статті є визначення особливостей професійного навчання дорослих та його впливу на професійну самореалізацію.

Аналіз досліджень та публікацій. Протягом останніх десятиліть проблемі професійного навчання дорослих приділяється значна увага у вітчизняних та зарубіжних літературних джерелах. Слід констатувати, що у них обґрунтовані питання професійної орієнтації та готовності до усвідомленого вибору іншої професії (Петров В.П., Синявський В.В., Федоришин Б.О. та ін.), професійного навчання безробітних в умовах ринкової економіки (Єрмоленко В.О., Рикова О.А., Скульська В.Є., Капченко Л.М. та ін.), висвітлено питання, пов'язані з соціально-економічними проблемами професійного навчання безробітних (Грішнова О.А., Маршавін Ю.М., Савченко В.А. та ін.) та професійної підготовки безробітних у навчальних закладах державної служби зайнятості (Капченко Л.М., Тітченко Н.В. та ін.) тощо. Разом з тим, актуальним є розгляд професійного навчання дорослих у контексті їх професійної самореалізації.

Виклад основного матеріалу. Професійне навчання є складовою різноманітних процесів, пов'язаних з особистісними, суспільними та державними інтересами. З точки зору особистісного зростання професійне навчання як чинник конкурентоспроможності на ринку праці, умова прискорення працевлаштування є засобом професійної самореалізації. У державному розумінні професійне навчання сприяє підвищенню рівня зайнятості у країні, є елементом професійної мобільності. Суспільного значення професійне навчання набирає як фактор підвищення якості людського капіталу.

Такі підходи до аналізу професійного навчання спонукають до розгляду сутності професійного навчання, яке закріплено у міжнародних та вітчизняних документах: Всесвітній декларації прав людини (прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р.), Конвенції з технічного та

професійного навчання (прийнята Генеральною конвенцією ЮНЕСКО 10 листопада 1989 р.), Конвенції щодо сприяння зайнятості та захисту від безробіття (Генеральна конвенція МОП 21 червня 1988 р.), Законі України „Про зайнятість населення”, Концепції професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації незайнятого населення (1996 р.) тощо.

Так, у Законі України „Про зайнятість населення” (2012 р.) професійне навчання трактується як набуття та удосконалення професійних знань, умінь та навичок особи відповідно до її здібностей, що забезпечує відповідний рівень професійної кваліфікації для професійної діяльності та конкурентоспроможності на ринку праці.

Зазначено, що кожен має право на професійне навчання, яке реалізується шляхом первинної професійної підготовки, перепідготовки, спеціалізації і підвищення кваліфікації, стажування у професійно-технічних, вищих навчальних закладах та закладах післядипломної освіти, безпосередньо на робочих місцях на виробництві чи у сфері послуг з метою здобуття особою відповідної кваліфікації або приведення її рівня у відповідність із вимогами сучасного виробництва та сфери послуг [1].

Особливістю професійного навчання у сучасних умовах є віднесення його і до професійного навчання дорослих. У світовій практиці навчання дорослих розглядається як процес неперервний, який не обмежується певними хронологічними періодами, і є засобом безпосереднього розвитку особистості. Професійне навчання дорослих стало невід’ємною складовою неперервної освіти. Такий факт закладений у низку термінів, якими позначається поняття „неперервна освіта”. За висновками дослідників, у сучасній літературі можна зустріти такі стійкі сполучення: „освіта дорослих”; „продовжена освіта”; „подальша освіта”; „відновлювальна освіта” як освіта впродовж життя шляхом чергування навчання з іншими видами діяльності, головним чином з роботою; „перманентна освіта”; „освіта впродовж життя”; „навчання впродовж життя”. У кожному з цих термінів зроблено акцент на певній стороні явища, але загальною є ідея постійної незавершеності освіти для дорослої людини [4].

Аналізу поняття „доросла людина” присвячена значна кількість досліджень, які розглядають його у контексті соціальних, психологічних, педагогічних та філософських чинників, тому у сучасних наукових джерелах немає та, мабуть, і не може бути тотожності щодо його визначення.

Разом з тим інтенсивно досліджується і професійне навчання дорослих. Науковці зазначають, що у сучасних умовах професійне навчання є способом й умовою ефективної життєдіяльності людини, оскільки забезпечує оперативну, ефективну адаптацію до нових умов існування, прискорене опанування новими знаннями, формування критичного мислення. У зв’язку з цим значно підвищилася роль освіти у житті кожної людини і людства в цілому. Навчання впродовж життя є способом й умовою ефективної життєдіяльності людини [5].

Дорослий, який навчається, – це людина, що володіє характеристиками, які відрізняють її від недорослих учнів:

- усвідомлює себе самостійною, самокерованою особистістю;
- накопичує все більший запас життєвого (побутового, професійного, соціального) досвіду, який стає джерелом навчання його самого і його колег;
- готовність до навчання (мотивація) визначається прагненням за допомогою навчальної діяльності вирішити свої життєво важливі проблеми і досягти конкретної мети;
- прагне обов'язкової, швидкої реалізації отриманих знань, умінь, навичок і якостей;
- навчальна діяльність значною мірою зумовлена тимчасовими, просторовими, професійними, побутовими, соціальними факторами (умовами) [2].

Зазначені характеристики сприяють розумінню ролі особистості дорослого як активного діяльного суб'єкта, який самостійно творить своє, у тому числі і професійне, життя, а отже, прагне до професійної самореалізації.

Розгляд самореалізації особистості у філософських джерелах свідчить, що вона може набувати найрізноманітніших форм завдяки дії власного соціального механізму, який є системою способів та засобів розгортання сутності самореалізації особистості [3].

Професійне навчання є засобом професійної самореалізації дорослої людини. Прагнення до професійної самореалізації закладено в конструювання та реалізацію професійного навчання дорослого і тим самим обумовлює його специфіку.

Серед особливостей професійного навчання дорослого виокремлюють основні:

- дорослий сам творить освітню ситуацію, тобто бере знання з тих галузей, які необхідні йому для самореалізації;
- розвиток дорослого не відбувається сам собою: якщо освіта слугує лише засобом, способом пасивного пристосування до умов життя, вона вичерпує свої можливості в міру задоволення людиною своїх конкретних потреб;
- індивідуалізація – найважливіший аспект освіти дорослих [5].

Важливою умовою здійснення професійного навчання є вплив зовнішніх факторів, умов існування дорослого, необхідність не тільки оперативного, а і випереджувального реагування на потреби професійної сфери. Звідси значним чинником ефективності професійного навчання є своєчасне діагностування дорослою людиною своїх щодо нього можливостей і потреб, що також виступає фактором ефективної професійної самореалізації.

Висновок. Професійне навчання – це соціально-педагогічний процес, розвиток якого обумовлений як особистісними потребами, так і соціально-економічними факторами. Внаслідок цього воно виконує ряд функцій: виступає складовим компонентом неперервної професійної освіти; підвищує конкурентоспроможність дорослого на ринку праці; забезпечує розвиток

трудового потенціалу особистості та країни; є засобом професійної самореалізації дорослої людини.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про зайнятість населення». – Режим доступу : [http : // zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5067-17](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5067-17).
2. Змеев С.И. Технология образования взрослых: учеб. пособ. / С.И. Змеев. – М. : ИЦ «Академия», 2002. – 160 с.
3. Муляр В.І. Самореалізація особистості як соціальна проблема (філософсько-культурологічний аналіз). / В.І. Муляр. – Житомир : ЖІТІ, 1997. – 214 с.
4. Освіта дорослих: теоретичні і методичні засади : монографія / авт. кол.: Л.Б. Лук'янова, Л.Є. Сігаєва, О.В. Аніщенко та ін. – К.: Педагогічна думка, 2012. – 272 с.
5. Сучасні технології освіти дорослих : посіб. / авт. кол. : О.В.Аніщенко, Л.Б. Лук'янова, Л.Є. Сігаєва, С.В. Зінченко, О.В. Баніт, Н.І. Дорошенко. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. – 182 с.